

Historia

liceum ogólnokształcące i technikum – zakres podstawowy i zakres rozszerzony

Zbiorowa pamięć przechowuje obraz dziejów. Nasza, rodzima pamięć, formowała się niewiele ponad tysiąc lat. Ta, która obejmuje dzieje powszechne, liczy tysiąclecia. Szkoła powinna zadbać o to, by uczeń poznając najważniejsze z nich, potrafił wyjaśnić rządzące przeszłością reguły: polityczne, społeczne, kulturowe. Takie podejście do wykładu dziejów w założeniu ma pomóc uczniowi w zrozumieniu mechanizmów zdarzeń dnia dzisiejszego. Chodzi również o to, by uczeń w dorosłym życiu świadomie i odpowiedzialnie współtworzył europejską wspólnotę wartości, na czele z najważniejszą – od zarania własnej państwowości towarzyszącej nam, Polakom – ideą wolności.

Edukacja historyczna pełni ważne cele wychowawcze. Umożliwia w szczególności:

1. Poznanie ważnych wydarzeń z dziejów narodu polskiego i dziejów powszechnych, by móc krytycznie odnosić się do przyszłości, lepiej rozumieć teraźniejszość i odpowiedzialnie budować przyszłość.
2. Rozbudzanie poczucia miłości do Ojczyzny przez szacunek i przywiązanie do tradycji i historii własnego narodu oraz jego osiągnięć, kultury jak również języka ojczystego.
3. Kształtowanie więzi z krajem ojczystym, świadomości obywatelskiej, postawy szacunku i odpowiedzialności za własne państwo; utrwalanie poczucia godności i dumy narodowej; budowanie szacunku dla innych ludzi oraz dokonań innych narodów.
4. Kształtowanie szacunku dla dziedzictwa narodowego; wyrabianie poczucia troski o pamiątki i zabytki historyczne.
5. Rozbudzanie zainteresowań własną przeszłością, przeszłością swojej rodziny oraz historią lokalną i regionalną.
6. Rozwijanie myślenia historycznego oraz wrażliwości moralnej i estetycznej.
7. Kształtowanie zdolności humanistycznych, sprawności językowej, umiejętności samodzielnego poszukiwania wiedzy i korzystania z różnorodnych źródeł informacji, krytycznego formułowania i wypowiedzania własnych opinii.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna.

Uczeń porządkuje i zestawia wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i kulturowych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość

perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny. Ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym, jak i problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

ZAKRES PODSTAWOWY	ZAKRES ROZSZERZONY
I. Cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu. Uczeń:	
1) charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie; 2) porównuje formy ustrojowe i strukturę społeczeństw w cywilizacjach na Bliskim i Dalekim Wschodzie; 3) rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego.
II. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń:	
1) charakteryzuje geograficzne warunki ukształtowania się cywilizacji greckiej; 2) porównuje organizację społeczeństwa Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich polis; 3) rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, prawa, nauki i identyfikuje je z ich twórcami; 4) charakteryzuje różne formy ekspansji w świecie greckim (kolonizację grecką i fenicką w basenie Morza Śródziemnego oraz wojny grecko-perskie i ekspansję Aleksandra Wielkiego).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: opisuje państwo Aleksandra Macedońskiego i ocenia tę postać.

III. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń:	
<p>1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim;</p> <p>2) omawia ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego;</p> <p>3) opisuje niewolnictwo w Rzymie;</p> <p>4) opisuje pojawienie się religii chrześcijańskiej oraz zmiany w jej położeniu w państwie rzymskim;</p> <p>5) rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku państwa rzymskiego;</p> <p>6) rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie prawa, literatury, nauki, sztuki, architektury i techniki.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>zna poglądy historiografii. dotyczące wewnętrznych i zewnętrznych przyczyn upadku państwa rzymskiego.</p>
IV. Stosunki społeczne i gospodarcze w starożytności. Uczeń:	
<p>charakteryzuje stosunki gospodarcze w basenie Morza Śródziemnego w starożytności ze szczególnym uwzględnieniem skutków Wielkiej Kolonizacji oraz istnienia Imperium Rzymskiego.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje stosunki gospodarcze społeczeństw cywilizacji bliskowschodnich oraz hinduskiej i chińskiej; 2) opisuje formy wymiany handlowej w świecie starożytnym; 3) opisuje początki pieniądza i wyjaśnia konsekwencje pojawienia się pieniądza w obrocie handlowym; 4) uzasadnia znaczenie niewolnictwa w rozwoju gospodarczym cywilizacji starożytnych.
V. Dzieje kultury w starożytności. Uczeń:	
<p>opisuje dokonania ludów tworzących cywilizacje bliskowschodnie oraz starożytnych Greków i Rzymian w dziedzinie nauki, kultury, architektury i techniki; identyfikuje dziedzictwo tych kultur w dorobku kulturowym Europy.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje dorobek nauki starożytnych cywilizacji bliskowschodnich i europejskich oraz cywilizacji hinduskiej i chińskiej w zakresie filozofii, geometrii, fizyki, astronomii i medycyny; wyjaśnia antyczne korzenie współczesnych dyscyplin naukowych;

	2) charakteryzuje wierzenia ludów tworzących cywilizacje bliskowschodnie i europejskie oraz cywilizacji hinduskiej i chińskiej.
VI. Historia idei w starożytności. Uczeń:	
wyjaśnia wpływ prawa rzymskiego na współczesne systemy prawne.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje dorobek prawny cywilizacji bliskowschodnich oraz starożytnych Greków i Rzymian (z uwzględnieniem źródeł prawa); 2) wyjaśnia pojęcie obywatel i obywatelstwo w polis ateńskiej i w republikańskim Rzymie oraz wyjaśnia recepcję antycznego pojęcia obywatel w późniejszych epokach; 3) charakteryzuje formy ustrojowe państw starożytnych.
VII. Bizancjum i świat islamu. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje osiągnięcia kultury bizantyjskiej w obszarze prawa, architektury i sztuki; 2) opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej; 4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji muzułmańskiej w zakresie architektury, sztuki i nauki; 5) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską. 	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego.
VIII. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków; 2) charakteryzuje i porównuje ideę cesarstwa karolińskiego z ideą cesarstwa Ottonów; 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej oraz w Środkowo-Wschodniej; 	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: wyjaśnia rolę renesansu karolińskiego dla kultury europejskiej.

4) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym.	
IX. Europa w okresie krucjat. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny rywalizacji papieżstwa z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą; 2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty; 3) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w.; 4) opisuje kierunki i charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy Środkowo-Wschodniej. 	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego.
X. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń:	
charakteryzuje przemiany gospodarcze w średniowiecznym rolnictwie, rzemiośle i handlu.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje znaczenie handlu w średniowieczu z uwzględnieniem wymiany handlowej w basenie Morza Śródziemnego i Morza Bałtyckiego; 2) opisuje różne formy kredytowania przedsięwzięć handlowych (i innych) w średniowieczu; 3) wyjaśnia znaczenie kryzysu gospodarczego XIV wieku.
XI. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji; 2) opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w X–XII w.; 3) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w.; 4) omawia znaczenie przyjęcia chrześcijaństwa w obrządku łacińskim 	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: zna opinie historyków o etnogenezie Słowian.

dla rozwoju kultury, a zwłaszcza języka polskiego; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w.	
XII. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń:	
1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; 2) przedstawia nowe zagrożenia zewnętrzne (Marchia Brandenburska, Zakon Krzyżacki, Tatarzy); 3) charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce; 4) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim; 5) charakteryzuje proces przewyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: charakteryzuje i ocenia testament Bolesława Krzywoustego.
XIII. Europa późnego średniowiecza. Uczeń:	
1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza; 2) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu; 3) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w.; 4) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyńskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego.
XIV. Polska w XIV–XV w. Uczeń:	
1) opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.; 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego.

<p>w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;</p> <p>3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w.;</p> <p>4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej;</p> <p>5) ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski; ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów;</p> <p>6) zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.</p>	
<p>XV. Kultura średniowiecza. Uczeń:</p>	
<p>1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej;</p> <p>2) ocenia znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego);</p> <p>3) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w średniowieczu z uwzględnieniem rozwoju myśli filozoficznej i piśmiennictwa;</p> <p>4) identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) opisuje genezę uniwersytetu i jego organizację, wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej;</p> <p>2) charakteryzuje przemiany religijne okresu średniowiecza;</p> <p>3) rozpoznaje cechy sztuki romańskiej i gotyckiej oraz identyfikuje ich wpływ na dorobek kulturowy Europy.</p>
<p>XVI. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń:</p>	
<p>1) charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie w Ameryce, ustala przyczyny i przebieg wypraw odkrywczych;</p> <p>2) opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII w.;</p> <p>3) ocenia wpływ odkryć geograficznych i ekspansji kolonialnej na życie gospodarcze i kulturowe Europy.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) umiejscawia posiadłości kolonialne państw europejskich na mapach Ameryki, Azji i Afryki;</p> <p>2) określa konsekwencje wielkich odkryć geograficznych dla obszarów pozaeuropejskich.</p>

XVII. Czas europejskiego renesansu. Uczeń:	
rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego oraz wymienia najwybitniejszych twórców i ich dzieła.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) analizuje teksty obrazujące myśl filozoficzną i polityczną doby renesansu; 2) rozpoznaje i lokalizuje na mapach najważniejsze, zachowane zabytki architektury renesansowej w Europie.
XVIII. Reformacja i jej skutki. Uczeń:	
1) wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując główne nurty i postaci; analizuje rolę i znaczenie soboru trydenckiego; opisuje zróżnicowane aspekty reformy Kościoła katolickiego; 2) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) omawia najważniejsze wyznania protestanckie, wskazuje obszary konfliktów społecznych i politycznych; 2) opisuje najważniejsze wojny religijne; 3) objaśnia kontrreformacyjne działania Kościoła katolickiego.
XIX. Europa w XVI–XVII w. Uczeń:	
1) wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w epoce nowożytnej z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego; 2) opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego; 3) wymienia konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej; 4) wyjaśnia genezę i opisuje następstwa rewolucji angielskich; 5) analizuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI–XVII w.; 6) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: prezentuje osiągnięcia architektury, sztuki i literatury doby baroku.
XX. Rzeczpospolita w czasach demokracji szlacheckiej. Uczeń:	
1) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

<p>stosunki z sąsiadami w XVI w. – Moskwą, Turcją i Zakonem Krzyżackim;</p> <p>2) opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce, w tym sejmików, sejmu i senatu;</p> <p>3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi;</p> <p>4) omawia sytuację wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w.</p>	<p>1) ocenia rozwiązanie problemu Zakonu Krzyżackiego i charakter stosunków z Księstwem Pruskim;</p> <p>2) charakteryzuje ruch egzekucyjny szlachty, wskazuje jego wybitnych przedstawicieli, ocenia jego znaczenie dla rozwoju polskiego parlamentaryzmu, formułuje opinię na temat demokracji szlacheckiej;</p> <p>3) charakteryzuje stosunki wewnętrzne w Koronie i na Litwie, uwzględniając rolę magnaterii i rozwarstwienie stanu szlacheckiego;</p> <p>4) przedstawia główne nurty reformacji w Polsce, ich skład społeczny i terytorialne rozmieszczenie;</p> <p>5) ocenia blaski i cienie sytuacji gospodarczej państwa ostatnich Jagiellonów w dobie „Złotego Wieku”.</p>
<p>XXI. Rzeczpospolita Obojga Narodów. Uczeń:</p>	
<p>1) ustala przyczyny i okoliczności zawarcia unii realnej pomiędzy Koroną a Litwą, charakteryzuje skutki zawartej unii;</p> <p>2) ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie;</p> <p>3) omawia tolerancję wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w. oraz unię brzeską.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) wskazuje zmiany granic pomiędzy Koroną a Wielkim Księstwem;</p> <p>2) charakteryzuje ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów w świetle postanowień unii lubelskiej;</p> <p>3) analizuje zapisy aktu konfederacji warszawskiej;</p> <p>4) charakteryzuje poczynania antyreformacyjne ze strony Kościoła katolickiego i władz państwowych;</p> <p>5) ocenia wpływ reformacji i kontreformacji na rozwój języka polskiego (literatura polemiczna, przekłady).</p>
<p>XXII. Renesans w Polsce. Uczeń:</p>	
<p>rozpoznaje i charakteryzuje najważniejsze zabytki architektury i sztuki renesansowej w Polsce.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) przedstawia najważniejszych twórców doby renesansu i ich dzieła;</p>

	2) analizuje fragmenty dzieł pisarzy politycznych polskiego odrodzenia.
XXIII. Pierwsze wolne elekcje i ich rezultaty. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia przyczyny i rezultaty elekcji Henryka Walezego i Stefana Batorego; 2) opisuje przebieg wolnej elekcji 3) omawia i ocenia rolę rozwiązań prawnych (artykuły henrykowskie, <i>pacta conventa</i>); 4) prezentuje działania Stefana Batorego w zakresie polityki wewnętrznej (reformy sądowe, skarbowe i wojskowe, wojna z Gdańskiem, rola Jana Zamoyskiego); 5) charakteryzuje wojnę polsko-moskiewską i jej rezultaty; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XVI w. 	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego.
XXIV. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej pod rządami Wazów. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) analizuje sytuację wewnętrzną państwa i ocenia jej wpływ na pozycję międzynarodową Rzeczypospolitej; 2) omawia konflikty militarne i polityczne Rzeczypospolitej pod rządami Wazów ze Szwecją, Brandenburgią, Rosją, Turcją/Chanatem Krymskim oraz powstania kozackie; 3) opisuje sytuację wewnętrzną i położenie międzynarodowe Rzeczypospolitej w latach 1668–1696; 4) ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej i Europy; 5) zaznacza i opisuje zmiany granic Rzeczypospolitej w XVIII w. w rezultacie rozejmów i pokojów; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i świata w XVII w. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia zasięg poszczególnych konfliktów i analizuje plany najważniejszych bitew; 2) ustala rolę wybitnych dowódców i polityków (Stanisław Żółkiewski, Stefan Czarniecki, Jerzy Lubomirski, Jeremi Wiśniowiecki); 3) charakteryzuje postać Jana III, wykorzystując teksty historyków i fragmenty listów króla.
XXV. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:	
1) charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej,	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

<p>uwzględniając wpływy obce, <i>liberum veto</i> i rokosze;</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.; ocenia poziom rozwoju gospodarczego poszczególnych obszarów Rzeczypospolitej pod koniec XVII w. na tle europejskim;</p> <p>3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi;</p> <p>4) charakteryzuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia polskiej szlachty.</p> <p>5) wymienia cechy architektury i sztuki barokowej; rozpoznaje i lokalizuje najwybitniejsze architektury i sztuki baroku w Polsce.</p>	<p>1) opisuje sfery działalności gospodarczej pod koniec XVI w.;</p> <p>2) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej.</p>
<p>XXVI. Europa w dobie oświecenia. Uczeń:</p>	
<p>1) charakteryzuje postęp techniczny i przemiany kapitalistyczne w Europie Zachodniej; przedstawia procesy urbanizacyjne i drogi handlowe;</p> <p>2) wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego;</p> <p>3) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą;</p> <p>4) charakteryzuje program modernizacji Rosji i rosyjską ideę imperium.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) opisuje rozwój parlamentaryzmu i rewolucję przemysłową w Anglii;</p> <p>2) charakteryzuje idee oświeceniowe oraz dorobek w zakresie myśli politycznej i filozoficznej, edukacji, nauki, sztuki i architektury;</p> <p>3) analizuje fragmenty tekstów myślicieli oświeceniowych;</p> <p>4) wymienia najważniejsze konflikty polityczne w Europie 1. połowy XVIII w.</p>
<p>XXVII. XVIII-wieczne rewolucje. Uczeń:</p>	
<p>1) charakteryzuje politykę brytyjską wobec kolonii w Ameryce Północnej i amerykańską wojnę o niepodległość;</p> <p>2) wymienia przyczyny wielkiej Rewolucji Francuskiej i charakteryzuje jej etapy;</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) omawia założenie ustrojowe i analizuje fragmenty Deklaracji</p>

<p>wyjaśnia specyfikę okresu jakobińskiego rewolucji francuskiej;</p> <p>3) ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.</p>	<p>Niepodległości i Konstytucji USA;</p> <p>2) wymienia przywódców rewolucji i ocenia ich rolę;</p> <p>3) wyjaśnia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Francji w dobie Dyktatoratu.</p>
<p align="center">XXVIII. Stosunki społeczne i gospodarcze w Europie doby nowożytnej. Uczeń:</p>	
<p>1) charakteryzuje kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego Europy w XVI i XVII wieku (uwzględniając rozwój techniki produkcji, nowych form wytwarzania);</p> <p>2) wyjaśnia skutki wielkich odkryć geograficznych dla gospodarki Europy (np. rewolucja cen, podział Europy na dwie strefy gospodarczo-społeczne, ekspansji kolonialnej).</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) opisuje instytucje ważne dla rozwoju gospodarki kapitalistycznej (np. bank, giełdę, weksel);</p> <p>2) charakteryzuje ponadregionalne więzi gospodarcze w epoce nowożytnej;</p> <p>3) wyjaśnia przyczyny powstania gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej w Europie Środkowo-Wschodniej;</p> <p>4) wyjaśnia genezę gospodarki kapitalistycznej w Europie i ocenia rolę, jaką odegrał kapitalizm w zapewnieniu Europie pierwszeństwa w nowożytnym świecie; charakteryzuje postęp techniczny, nowe wynalazki i technologie;</p> <p>5) ocenia charakter i zakres przemian kapitalistycznych w Europie Zachodniej.</p>
<p align="center">XXIX. Kolonializm XVII–XVIII w. Uczeń:</p>	
<p>charakteryzuje zjawiska społeczne i gospodarcze związane z kolonializmem (plantacje, faktorie, niewolnictwo i handel niewolnikami).</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) wskazuje obszary nowych odkryć obszarów pozaeuropejskich (Japonia, Australia);</p> <p>2) przytacza przykłady różnorodnego statusu terytoriów zależnych;</p> <p>3) opisuje metody podporządkowania Wielkiej Brytanii subkontynentu indyjskiego;</p> <p>4) charakteryzuje zjawiska społeczne i gospodarcze związane</p>

	z kolonializmem (plantacje, faktorie, niewolnictwo i handel niewolnikami).
XXX. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; 2) charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej; 3) charakteryzuje i ocenia dzieło Sejmu Wielkiego; 4) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące rozbiorów, panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego i przyczyn upadku Rzeczypospolitej; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia znaczenie polsko-saskiej unii personalnej i rolę panujących; 2) opisuje przebieg elekcji Stanisława Poniatowskiego, wykorzystując teksty źródłowe; ocenia przebieg i rolę konfederacji barskiej; 3) wyjaśnia przyczyny i ustala zakres terytorialny pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej; 4) charakteryzuje położenie międzynarodowe i sytuację wewnętrzną Rzeczypospolitej po pierwszym rozbiorze i podjęte reformy; 5) analizuje fragmenty Konstytucji 3 maja; 6) porównuje polskie rozwiązania konstytucyjne z amerykańskimi i francuskimi.
XXXI. Schyłek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń:	
<p>charakteryzuje walkę zbrojną o utrzymanie niepodległości Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVIII w.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analizuje przyczyny konfederacji targowickiej i wojny z Rosją; 2) przedstawia przebieg wojny w obronie Konstytucji 3 maja; 3) charakteryzuje przebieg i ocenia szanse powstania kościuszkowskiego; 4) ocenia postać Tadeusza Kościuszki jako pierwszego polskiego nowożytnego bohatera narodowego; 5) opisuje ustalenia drugiego i trzeciego rozbioru Polski i przebieg granic; 6) ocenia znaczenie zagarniętych obszarów dla państw zaborczych;

	7) porównuje politykę państw zaborczych na zagarniętych ziemiach Rzeczypospolitej.
XXXII. Oświecenie w Rzeczypospolitej. Uczeń:	
opisuje dorobek oświecenia w Rzeczypospolitej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: <ol style="list-style-type: none"> 1) wskazuje na związki oświecenia polskiego z europejskim; 2) ocenia dorobek piśmiennictwa oświeceniowego w służbie Rzeczypospolitej; 3) omawia rolę instytucji oświeceniowych (Biblioteka Załuskich, teatr, Komisja Edukacji Narodowej); 4) przedstawia oceny historiografii w odniesieniu do polskiego oświecenia.
XXXIII. Epoka napoleońska. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie, wyodrębniając poszczególne etapy jej ekspansji i konstruowanie kolejnych antynapoleońskich koalicji; 2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona; 3) ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy; 4) przedstawia przykłady zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona z uwzględnieniem losów Legionów Polskich we Włoszech; 5) charakteryzuje genezę, ustrój i losy Księstwa Warszawskiego; 6) omawia stosunek Napoleona do sprawy polskiej, w tym znaczenie „wojny polskiej” 1812 roku. 	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: <p>charakteryzuje genezę, ustrój, dzieje polityczne i losy Księstwa Warszawskiego z uwzględnieniem wojny 1809 r.</p>
XXXIV. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń:	
1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata ze szczególnym uwzględnieniem	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: <ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia rolę Świętego Przymierza;

<p>finalnego podziału ziem polskich, wskazuje na mapie postanowienia kongresu;</p> <p>2) opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia (rewolucja we Francji, powstanie w Belgii); omawia przypadek Grecji;</p> <p>3) przedstawia przebieg rewolucji przemysłowej w Europie i Stanach Zjednoczonych, wskazuje jej najważniejsze konsekwencje gospodarcze, społeczne, techniczne;</p> <p>4) omawia najważniejsze prądy kulturowe (klasycyzm i romantyzm) oraz nurty ideowe (konserwatyzm, liberalizm) pierwszej połowy XIX wieku, wymienia ich najwybitniejszych przedstawicieli;</p> <p>5) wyjaśnia genezę, przebieg i skutki Wiosny Ludów ze szczególnym uwzględnieniem powstania węgierskiego.</p>	<p>2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe (masoneria, karbonaryzm, Młoda Europa).</p>
<p>XXXV. Polacy w dobie powstań narodowych (do powstania styczniowego).Uczeń:</p>	
<p>1) charakteryzuje sytuację ustrojową, gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego i na ziemiach zabranych 1815–1830);</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny wybuchu powstania listopadowego oraz wymienia następstwa powstania dla Polaków w różnych zaborach;</p> <p>3) charakteryzuje poczynania władz powstańczych, omawia charakter działań zbrojnych oraz stan kwestii polskiej na arenie międzynarodowej;</p> <p>4) charakteryzuje położenie Polaków w zaborach pruskim i austriackim, na obszarze ziem zabranych oraz w Rzeczypospolitej Krakowskiej;</p> <p>5) przedstawia główne obozy Wielkiej Emigracji i ustala jej liczebność, omawia ich programy i wpływ na życie polityczne w kraju,</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego dotyczące podziału ziem polskich i statusu ich mieszkańców;</p> <p>2) przytacza założenia ustrojowe Królestwa Polskiego z wykorzystaniem fragmentów konstytucji z roku 1815; ocenia sytuację gospodarczą na ziemiach polskich i działania na rzecz uprzemysłowienia Królestwa Polskiego;</p> <p>3) omawia działania wojenne powstania listopadowego (charakteryzuje najważniejsze bitwy); ocenia złożoność dziejów wewnętrznych powstania (spory o przywództwo, sprawa chłopska);</p>

<p>6) przedstawia wystąpienie niepodległościowe w roku 1846, w tym powstanie krakowskie i „rabację” galicyjską;</p> <p>7) opisuje przebieg i wskazuje następstwa Wiosny Ludów na ziemiach polskich; przedstawia udział Polaków w Wiośnie Ludów w Europie.</p>	<p>4) ocenia sytuację gospodarczą na ziemiach polskich i porównuje politykę gospodarczą państw zaborczych;</p> <p>5) wyjaśnia przyczyny i charakter przemian społecznych (postępy oczynszowania, migracje);</p> <p>6) ocenia rolę i dorobek czołowych postaci Wielkiej Emigracji;</p> <p>7) porównuje następstwa Wiosny Ludów w zaborach austriackim i pruskim.</p>
<p>XXXVI. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń:</p>	
<p>1) wyjaśnia przyczyny powstania styczniowego; prezentuje programy głównych obozów politycznych;</p> <p>2) charakteryzuje poczynania Rządu Narodowego, omawia charakter działań powstańczych oraz stan kwestii polskiej na arenie międzynarodowej; przedstawia wybitnych uczestników powstania, ich dokonania i losy;</p> <p>3) analizuje problem uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje z procesem uwłaszczeniowym w pozostałych zaborach;</p> <p>4) przedstawia skutki powstania; ukazuje działalność Polaków w czasie zesłania na Syberii;</p> <p>5) ocenia znaczenie powstań narodowych dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego, ukazuje odzwierciedlenie powstań w dokonaniach kultury (wykorzystując opinie historyków i utwory literackie).</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego.</p>
<p>XXXVII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:</p>	
<p>1) charakteryzuje wojnę krymską i jej następstwa;</p> <p>2) przedstawia i porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec;</p> <p>3) wyjaśnia przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych;</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) charakteryzuje politykę Rosji i Turcji w Europie i Azji;</p> <p>2) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.</p>

4) omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych i Japonii.	
XXXVIII. Przemiany gospodarcze. Nowe prądy ideowe. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne; 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe (socjalizm, anarchizm, nacjonalizm, rasizm), przemiany obyczajowe (np. ruch emancypacyjny kobiet) i zjawiska kulturowe (pozytywizm, naturalizm, realizm, dekadentyzm, secesja) w tym początki kultury masowej; 3) wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów Europy zachodniej, charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wymienia wybitnych teoretyków i działaczy nowych ideologii i opisuje ich dokonania; 2) wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowowyzwoleńczymi i zjednoczeniowymi, z działalnością partii politycznych i związków zawodowych.
XXXIX. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia i porównuje cele oraz metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (w tym ziem zabranych) – rusyfikacja, germanizacja (w tym Kulturkampf), autonomia galicyjska; 2) wskazuje podobieństwa i różnice w rozwoju gospodarczym ziem polskich, analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach, wyjaśnia przyczyny procesów migracyjnych; 3) rozróżnia postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców – trójlojalizm, praca organiczna, ruch spółdzielczy, wskazuje wybitnych przedstawicieli tych kierunków; 4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków; dostrzega znaczenie języka, 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje procesy uprzemysłowienia, okręgi i gałęzie produkcji przemysłowej; 2) ustala i wskazuje obszary urbanizacji; 3) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne, ich liczebność i warunki życia.

<p>wiary, edukacji dla podtrzymania świadomości narodowej;</p> <p>5) wskazuje przejawy odrodzenia narodowego na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach; dostrzega przejawy wzrostu świadomości narodowej Litwinów i Ukraińców; określa różne postawy ludności żydowskiej wobec realiów epoki;</p> <p>6) omawia narodziny i porównuje programy nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy).</p>	
<p style="text-align: center;">XL. Kultura i nauka polska doby pozytywizmu i Młodej Polski. Uczeń:</p>	
<p>1) opisuje cechy pozytywizmu oraz twórczości młodopolskiej, wymienia wybitnych przedstawicieli i ich utwory</p> <p>2) wymienia najważniejszych ludzi nauki oraz ich dokonania.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) określa podstawy ideowe i program pozytywizmu, uwzględniając specyfikę polską;</p> <p>2) charakteryzuje poszczególne sfery twórczości młodopolskiej.</p>
<p style="text-align: center;">XLI. Rewolucja 1905–1907 r. w Królestwie Polskim. Uczeń:</p>	
<p>określa przyczyny i skutki rewolucji na ziemiach Królestwa Polskiego.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) określa podobieństwa i różnice pomiędzy przyczynami rewolucji w Rosji i na ziemiach Królestwa Polskiego;</p> <p>2) charakteryzuje rodzaje wystąpień rewolucyjnych;</p> <p>3) przedstawia rezultaty wystąpień rewolucyjnych i ocenia ich znaczenie.</p>
<p style="text-align: center;">XLII. Na drodze do Wielkiej Wojny. Uczeń:</p>	
<p>1) omawia najważniejsze konflikty polityczne i militarne poprzedzające I wojnę światową;</p> <p>2) rozróżnia przyczyny polityczne, społeczne i gospodarcze konfliktów.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) charakteryzuje cele wojenne poszczególnych państw;</p> <p>2) dokonuje analizy możliwości militarnych państw europejskich i Stanów Zjednoczonych.</p>

XLIII. I wojna światowa. Uczeń:	
1) omawia polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu wojny; 2) opisuje charakter działań wojennych.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia przebieg działań na najważniejszych frontach; 2) omawia strategiczne koncepcje prowadzenia wojny i ich realizację; 3) charakteryzuje wojnę pozycyjną i działania manewrowe, środki walki i ich rozwój; 4) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji.
XLIV. Rewolucje i wojna domowa w Rosji. Uczeń:	
przedstawia przyczyny i skutki rewolucji i wojny domowej dla Europy i ziem polskich.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: <ol style="list-style-type: none"> 1) porównuje przebieg i znaczenie rewolucji lutowej i październikowej w Rosji; 2) charakteryzuje działania kontrrewolucyjne i interwencyjne; 3) analizuje przyczyny zwycięstwa bolszewików w wojnie domowej.
XLV. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń:	
1) omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny; 2) analizuje umiędzynarodowienie sprawy polskiej (akt 5 listopada 1916 roku, rola USA i rewolucji rosyjskich, deklaracja z 3 czerwca 1918 roku). 3) przedstawia koncepcje polityczne polskich ugrupowań politycznych wobec nadciągającego konfliktu światowego; 4) wymienia najważniejsze przykłady zaangażowania militarne Polaków podczas wojny.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje polskie przedsięwzięcia polityczne po stronie państw centralnych i Ententy; 2) ukazuje skalę prac państwowotwórczych podczas wojny.
XLVI. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:	
1) analizuje cywilizacyjne i kulturowe następstwa wojny; ocenia straty wojenne,	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

<p>wylicza społeczne i gospodarcze następstwa wojny;</p> <p>2) wymienia postanowienia konferencji paryskiej i pozostałych traktatów pokojowych; ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i skutki amerykańskiego izolacjonizmu, charakteryzuje system wersalsko-locarnoński; wyjaśnia znaczenie układu z Rapallo;</p> <p>3) wyjaśnia uwarunkowania narodzin włoskiego faszyzmu i niemieckiego narodowego socjalizmu; wskazuje podobieństwa i różnice między systemami totalitarnymi; charakteryzuje ich imperialne cele;</p> <p>4) charakteryzuje dorobek naukowy i techniczny okresu międzywojennego, przedstawia główne kierunki w sztuce (modernizm, futurizm, surrealizm) i rozwój kultury masowej.</p>	<p>1) ukazuje zmiany terytorialne i polityczne na świecie i w Europie po I wojnie światowej;</p> <p>2) charakteryzuje system komunistyczny ZSRS, ukazuje skalę wewnętrznych represji w latach 30. (w tym tzw. operację polską NKWD 1937–1938);</p> <p>3) ocenia rolę ideologii w systemach totalitarnych i rolę przywódców (wodzów).</p>
<p>XLVII. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:</p>	
<p>1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej;</p> <p>2) (od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do „Małej Konstytucji”);</p> <p>3) Wskazuje najważniejsze wydarzenia w procesie kształtowania się granic;</p> <p>4) charakteryzuje obszar, granice i ludność państwa.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) zestawia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania odzyskania niepodległości;</p> <p>2) opisuje genezę i przebieg wojny polsko-bolszewickiej, jej powiązanie z kwestią ukraińską i litewską, ustala wpływ wojny z bolszewikami i rolę innych rozwiązań na przebieg granicy wschodniej; ocenia polityczne i cywilizacyjne znaczenie polskiego zwycięstwa;</p> <p>3) przedstawia proces formowania się granic z Niemcami i Czechosłowacją w powiązaniu z decyzjami mocarstw (konferencja wersalska) i działaniami Polaków (powstanie wielkopolskie, powstania śląskie, plebiscyty).</p>

XLVIII. Odbudowa niepodległej Rzeczypospolitej. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, zaborowe dziedzictwo; 2) charakteryzuje ustrój polityczny Polski na podstawie konstytucji marcowej z 1921 roku; 3) przedstawia i ocenia dokonania pierwszych lat odbudowy (reformy Władysława Grabskiego i ich wpływ na gospodarkę, powstanie narodowej armii, ujednoczenie systemu szkolnego, unifikację prawa); 4) ocenia rolę wybitnych polityków w odbudowie niepodległości Polski i kształtowaniu jej ustroju. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analizuje fragmenty Małej Konstytucji i Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (marcowej); 2) ocenia wpływ Józefa Piłsudskiego na kształt II Rzeczypospolitej i przyczyny jego wycofania się z czynnego życia politycznego; 3) porównuje wybór i sprawowanie urzędu przez pierwszych prezydentów Rzeczypospolitej; 4) opisuje położenie międzynarodowe Polski przed 1926 r. w świetle porozumień dwustronnych i wielostronnych (Locarno).
XLIX. Przewrót majowy i rządy sanacyjne 1926–1939. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia przyczyny przewrotu majowego; 2) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych; 3) wyjaśnia i charakteryzuje główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (system sojuszy i politykę równowagi). 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analizuje przyczyny polityczne przewrotu majowego; 2) omawia przebieg wydarzeń w maju 1926 r.; 3) charakteryzuje zmiany ustrojowe po przewrocie majowym (nowela sierpniowa, konstytucja z kwietnia 1935 r.); 4) opisuje politykę wewnętrzną sanacji, rezultaty wyborów parlamentarnych, walkę z opozycją, dekompozycję obozu sanacyjnego po śmierci Józefa Piłsudskiego.
L. Gospodarka i społeczeństwo polskie w okresie międzywojennym. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich; 2) ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, a zwłaszcza powstanie Gdyni, magistrali węglowej i Centralnego Okręgu Przemysłowego. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje przemiany gospodarcze: odbudowa zniszczeń wojennych, unifikacja gospodarcza, osiągnięcia i porażki polityki gospodarczej;

	<ul style="list-style-type: none"> 2) analizuje sytuację demograficzną, rozmieszczenie ludności, stosunki narodowościowe i religijne na obszarze II Rzeczypospolitej; 3) uzasadnia ocenę polityki gospodarczej i społecznej II Rzeczypospolitej.
<p>LI. Kultura i nauka polska w latach 1918–1939. Uczeń:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> 1) przedstawia najważniejsze osiągnięcia naukowe w Polsce oraz ich autorów; 2) wymienia najwybitniejsze dzieła architektury, sztuki i literatury polskiej okresu międzywojennego i ich twórców. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje procesy upowszechniania oświaty i kultury w Polsce (powszechnie nauczanie, radio, film); 2) ocenia dorobek kultury i nauki polskiej i prognozuje jego znaczenie dla przyszłości.
<p>LII. Droga do II wojny światowej. Uczeń:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> 1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny II wojny światowej; 2) omawia japońską agresję na Dalekim Wschodzie; 3) przedstawia ekspansję Włoch; 4) charakteryzuje wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania; 5) analizuje politykę hitlerowskich Niemiec – rozbijanie systemu wersalsko-lokarnieńskiego (od remilitaryzacji Nadrenii do likwidacji Republiki Czechosłowacji); 6) charakteryzuje politykę ustępstw Zachodu wobec Niemiec Hitlera; 7) wyjaśnia genezę paktu Ribbentrop-Mołotow, ocenia jego następstwa. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego.</p>
<p>LIII. Polska w obliczu wojny. Uczeń:</p>	
<p>analizuje politykę wewnętrzną władz i postawy społeczeństwa wobec zagrożenia wojennego.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) ustala zmiany graniczne Polski przed wybuchem wojny;

	2) ocenia politykę zagraniczną w 1938 i 1939 r. w powiązaniu z sytuacją międzynarodową.
LIV. Wojna obronna Polski we wrześniu 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń:	
1) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia cele wojenne III Rzeszy i ZSRS; 3) charakteryzuje i omawia etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców i zbrodni wojennych dokonanych przez najeźdźców, wskazuje na mapach położenia stron walczących; 4) przedstawia następstwa działań wojennych, zaznacza na mapie zmiany granic, dostrzega znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie; 5) wyjaśnia przyczyny klęski wrześniowej, ocenia postawę aliantów Polski.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: porównuje potencjał walczących stron.
LV. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:	
1) omawia współpracę III Rzeszy i ZSRS w latach 1939–1941, zna etapy agresji obu mocarstw, charakteryzuje politykę ZSRS na terenach okupowanych w Europie wschodniej; 2) przedstawia oraz sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 3) charakteryzuje politykę Niemiec na terenach okupowanej Europy; przedstawia zagładę Żydów i eksterminację innych narodów; opisuje postawy ludności żydowskiej wobec polityki Zagłady, z uwzględnieniem powstania w getcie warszawskim; charakteryzuje postawę środowiska międzynarodowego wobec Holokaustu, opisuje postawy społeczeństwa polskiego wobec Holokaustu;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia działania rządu RP wobec tragedii Zagłady; 2) omawia narodziny Wielkiej Koalicji; 3) przedstawia przykłady okrucieństw II wojny światowej, w tym problem mordów jeńców i ludności cywilnej, bombardowań strategicznych, użycia bomb jądrowych; 4) wskazuje polityczne, gospodarczo – społeczne oraz kulturowe skutki II wojny światowej.

<p>4) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi; 5) wyjaśnia uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam), wskazuje ich ustalenia.</p>	
<p>LVI. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:</p>	
<p>1) porównuje założenia i metody polityki niemieckiej i sowieckiej w okupowanej Polsce oraz eksterminacji inteligencji i duchowieństwa; 2) wymienia przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich (Palmiry, Piaśnica, Katyń, Miednoje); 3) wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego, opisuje ludobójstwo ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej; 4) charakteryzuje polityczną i militarną działalność Polskiego Państwa Podziemnego, z uwzględnieniem Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych i Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów; 5) charakteryzuje działania zmierzające do utworzenia komunistycznego ośrodka władzy na ziemiach polskich; 6) wyjaśnia uwarunkowania akcji „Burza”, przedstawia walki o Wilno i Lwów; 7) wyjaśnia uwarunkowania polityczne wybuchu powstania warszawskiego, charakteryzuje przebieg walk oraz następstwa powstania, ocenia postawę aliantów i Związku Sowieckiego wobec powstania.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje i porównuje systemy obozów koncentracyjnych i łagrów, omawia kwestie deportacji ludności; 2) wyjaśnia trudne relacje polsko-litewskie z uwzględnieniem zbrodni w Ponarach.</p>
<p>LVII. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń:</p>	
<p>1) omawia działalność rządu RP na wychodźstwie; 2) umieszcza w czasie i przestrzeni działania polskich formacji na różnych frontach i obszarach toczącej się wojny;</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje międzynarodowe uwarunkowania rządu RP na wychodźstwie, analizuje relacje rządu polskiego z władzami ZSRS;</p>

3) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej.	2) charakteryzuje spory o ocenę działań polskich władz w latach II wojny światowej.
LVIII. Świat po II wojnie światowej. Rywalizacja mocarstw. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, wyróżniając następstwa polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe; 2) wyjaśnia okoliczności i cele powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych, charakteryzuje jej rolę w powojennym świecie; 3) przedstawia zmiany polityczne na mapie Europy i świata; 4) wyjaśnia przyczyny i skutki rozpadu koalicji antyhitlerowskiej, analizuje początki zimnej wojny; 5) opisuje okoliczności powstania NRD i RFN, charakteryzuje powojenny problem niemiecki; 6) wskazuje na mapie państwa NATO i Układu Warszawskiego, charakteryzując oba bloki polityczno-wojskowe; 7) omawia sytuację w ZSRS oraz proces sowyetyzacji państw jego strefy wpływów, opisuje wydarzenia w NRD w 1953 roku, na Węgrzech w 1956 roku i w Czechosłowacji w 1968 roku. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej w tym problemy: osądzenia ludobójstwa, użycia broni atomowej, współistnienia państw demokratycznych z państwami totalitarnymi; 2) omawia strukturę i zadania Organizacji Narodów Zjednoczonych; 3) omawia znaczenie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka; 4) przedstawia przemiany kulturowe i cywilizacyjne świata w latach zimnej wojny.
LIX. Dekolonizacja i nowe konflikty. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia przyczyny, umieszcza w czasie i przestrzeni procesy dekolonizacyjne w Indiach, Afryce i Azji, ocenia ich następstwa, z uwzględnieniem ludobójstwa w Rwandzie; 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia następstwa konfliktów doby zimnej wojny, w tym wojny w Korei, Wietnamie i Afganistanie oraz omawia skutki blokady Berlina, budowy muru berlińskiego i kryzysu kubańskiego; 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: wyjaśnia przyczyny i uwarunkowania rozwoju terroryzmu.</p>

3) wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg konfliktów na Bliskim Wschodzie.	
LX. Rywalizacja, integracja i modernizacja. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) omawia przemiany w Chinach po II wojnie światowej; charakteryzuje system maoistowski; 2) charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie najważniejszych przemian naukowo-technicznych, analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej; 3) charakteryzuje zjawisko „rewolucji obyczajowej” i ruchów młodzieżowych; 4) opisuje rozwój nowych środków komunikacji społecznej, ocenia ich znaczenie. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje proces integracji Europy Zachodniej; 2) charakteryzuje polityczne, ekonomiczne i kulturowe zmiany w USA; 3) charakteryzuje polityczne, ekonomiczne i kulturowe zmiany w ZSRS; 4) analizuje proces rosnącego znaczenia Chin we współczesnym świecie.
LXI. Nowy ład światowy. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia przyczyny oraz lokalizuje w czasie i przestrzeni proces rozpadu ZSRS na przełomie lat 80. i 90., a także wyjaśnia jego następstwa, wskazuje na mapie zmiany polityczne w Europie; 2) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991, opisuje proces dekomunizacji; 3) charakteryzuje konflikty na terenie byłej Jugosławii oraz konflikt czeczeński; 4) przedstawia cele, charakteryzuje proces integracji europejskiej, przedstawi główne etapy rozwoju Unii Europejskiej. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: omawia znaczenie Soboru Watykańskiego II dla działalności Kościoła katolickiego w świecie.</p>
LXII. Początki komunizmu w Polsce 1944–1948. Uczeń:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje zmiany terytorialne i ludnościowe, dostrzega straty demograficzne, gospodarcze i kulturowe, wskazuje zmiany granic państwa polskiego na mapie; 2) wyjaśnia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów (rolę Armii Czerwonej i NKWD, PKWN i aparatu bezpieczeństwa, proces szesnastu w 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: ocenia następstwa zmiany granic państwa polskiego.</p>

<p>Moskwie, „referendum ludowe”, wybory w 1947 roku);</p> <p>3) omawia działalność opozycji legalnej oraz zbrojnego podziemia antykomunistycznego;</p> <p>4) charakteryzuje okres odbudowy oraz skutki reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu i handlu;</p> <p>5) omawia sytuację polskiej emigracji politycznej i działalność rządu RP na wychodźstwie.</p>	
<p>LXIII. Stalinizm w Polsce i jego skutki. Uczeń:</p>	
<p>1) przedstawia proces sowietyzacji kraju (przemiany ustrojowe, gospodarczo-społeczne i kulturowe), wyjaśnia system zależności od ZSRS;</p> <p>2) omawia system terroru stalinowskiego w Polsce i ocenia jego skutki;</p> <p>3) wyjaśnia przyczyny i skutki poznańskiego czerwca 1956 roku oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 roku, z uwzględnieniem roli radia „Wolna Europa”;</p> <p>4) charakteryzuje sztukę socrealizmu, opisuje prześladowanie Kościoła katolickiego.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego.</p>
<p>LXIV. Polska w latach 1957–1981. Uczeń:</p>	
<p>1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i formy uzależnienia od ZSRS, opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej;</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny i konsekwencje kryzysów społecznych 1968, 1970, 1976;</p> <p>3) wyjaśnia znaczenie roli Kościoła katolickiego dla stosunków politycznych i społecznych;</p> <p>4) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w PRL;</p> <p>5) charakteryzuje działalność opozycji politycznej 1976–1980;</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: opisuje postawy społeczne od negacji i oporu po przystosowanie i współpracę.</p>

6) omawia rolę Jana Pawła II i ocenia jego wpływ na przemiany społeczne i polityczne; 7) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków sierpniowych w 1980 roku; 8) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność” i ocenia jego wpływ na przemiany społeczno-polityczne.	
LXV. Polska dekada 1981–1989. Uczeń:	
1) wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, opisuje jego przebieg, ocenia jego społeczne, gospodarcze i polityczne skutki; 2) charakteryzuje postawy Polaków wobec stanu wojennego, przedstawia formy oporu społecznego; 3) wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia „okrągłego stołu” i opisuje jego skutki; 4) wymienia największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie nauki, kultury i sztuki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) formułuje i uzasadnia własną opinię na temat przemian w Polsce powojennej,; 2) ocenia dokonania PRL, przedstawia oceny PRL w polskiej historiografii.
LXVI. Narodziny III Rzeczypospolitej. Uczeń:	
1) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 2) wyjaśnia kontrowersje wokół dekomunizacji i lustracji; 3) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90; 2) charakteryzuje spory o kształt niepodległej Polski.
LXVII. Polska w Europie i świecie 1989–2004. Uczeń:	
1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę; 2) charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną; 3) wyjaśnia przyczyny i znaczenie przystąpienia Polski do NATO w 1999 roku;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego.

<p>4) wyjaśnia przyczyny i znaczenie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku;</p> <p>5) charakteryzuje przemiany gospodarczo-społeczne współczesnego świata;</p> <p>6) przedstawia przemiany kulturowe i cywilizacyjne we współczesnym świecie.</p>	
---	--

Warunki i sposób realizacji

W szkole podstawowej uczeń poznawał przede wszystkim dzieje ojczyste. W podstawie programowej dla szkół ponadpodstawowych – liceum ogólnokształcącego i technikum historia państwa i narodu polskiego została znacznie mocniej wpisana w obręb historii powszechnej, choć nadal, co oczywiste, najważniejszy pozostaje wątek dziejów ojczystych. Historia Polski powinna być przedstawiona w sposób pogłębiony, pełniejszy, ale zarazem usytuowana na szerszym dziejowym tle. Wskazano jest również, aby poszczególne jej wątki można było zilustrować przez odwołania do literatury oraz poezji.

Przedmiot historia w liceum ogólnokształcącym i technikum jest realizowany przez wszystkich uczniów w zakresie podstawowym przez cały cykl kształcenia w tych szkołach oraz może być realizowany w zakresie rozszerzonym. Wybór historii również w zakresie rozszerzonym umożliwia uczniom przygotowanie się do egzaminu maturalnego z tego przedmiotu przeprowadzanego na poziomie rozszerzonym.

Cele kształcenia – wymagania ogólne historii, analogicznie jak w szkole podstawowej – obejmują: chronologię historyczną, analizę i interpretację historyczną oraz tworzenie narracji historycznej, i są wspólne dla podstawowego i rozszerzonego zakresu kształcenia.

Treści nauczania obejmują 67 działów tematycznych, w których znajdują się wymagania z zakresu podstawowego i z zakresu rozszerzonego.

Przyjęto następujące założenia realizacji poszczególnych działów tematycznych w danej klasie, biorąc pod uwagę podstawowy i rozszerzony zakres kształcenia:

- 1) klasa I – działy od I do XV;
- 2) klasa II – działy od XVI do XXXIII;
- 3) klasa III – działy od XXXIV do LIII;
- 4) klasa IV liceum ogólnokształcącego/klassy IV i V technikum – działy od LIV do LXVII.

Ww. podział umożliwia nauczycielom położenie szczególnego nacisku na historię XIX i XX stulecia, której realizacja, począwszy od dziejów Europy i świata po kongresie wiedeńskim, powinna rozpocząć się w klasie III liceum ogólnokształcącego i technikum i być kontynuowana do zakończenia cyklu kształcenia w tych szkołach.

Zastosowane w procesie dydaktycznym różnorodne metody nauczania i środki dydaktyczne powinny być dostosowane do możliwości i potrzeb uczniów szkół ponadpodstawowych. Powinny to być zarówno klasyczne metody, jak: opis, pogadanka czy wykład, jak i metody aktywizujące, oparte na działaniu np. przygotowanie prezentacji multimedialnych, zajęcia z wykorzystaniem tablicy interaktywnej, tworzenie programów multimedialnych, filmy, praca z mapą, gry dydaktyczne, inscenizacje, przedstawienia. Dodatkowo ważne jest, aby w procesie nauczania zajęcia mogły się odbywać w miejscach pamięci i muzeach, co jest szczególnie ważne w przybliżaniu historii lokalnej tudzież regionalnej. W miarę istniejących możliwości należy sięgać również po takie formy, jak korzystanie z rekonstrukcji historycznych, spotkania z ciekawymi ludźmi/świadkami historii. Wskazane jest ponadto sięganie do propozycji dydaktycznych, którymi dysponują zarówno fundacje (takie jak np. Ośrodek KARTA, Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”, Centrum Turystyki Kulturowej TRAKT), jak również Instytut Pamięci Narodowej.